

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра Практичної психології

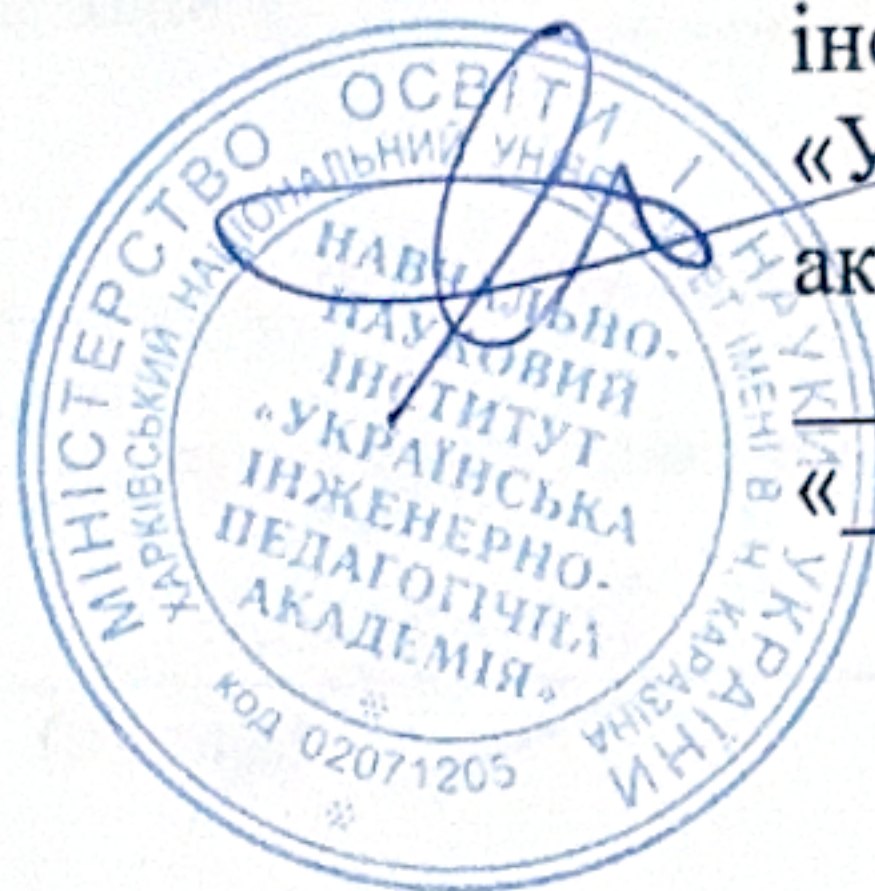
«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор навчально-наукового
інституту

«Українська інженерно-педагогічна академія»

Денис КОВАЛЕНКО

« » 2025 p.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вікова та педагогічна психологія.

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _перший (бакалаврський)_

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва)

спеціальність 053 Психологія _____
(шифр і назва)

освітня програма Практична психологія
(шифр і назва)

спеціалізація _____ (шифр і назва)

Вид дисципліни _____ обов'язкова _____
(обов'язкова / за вибором)

інститут Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою навчально-наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія»

«__25__» __06__ 2025 року, протокол №_10__

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)
канд..психол.наук, доц..каф практичної психології Сапельнікова Т.С

Програму схвалено на засіданні кафедри
__практичної психології__

Протокол від «__05__» __06__ 2025 року № 11__

Завідувач кафедри __практичної психології__

(підпис)

Кучеренко Н.С.

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми (керівником проектної групи) __
назва освітньої програми Практична психологія

Гарант освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми
(керівник проектної групи) __«Практична психологія»__

Харцій О.М.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Програму погоджено науково-методичною комісією
Навчально наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія»
(назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна)

Протокол від «__24__» __06__ 2025 року № __7__

Голова науково-методичної комісії Навчально наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія».

Сергій ПЕТРОВ

(прізвище та ініціали)

(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «_Вікова та педагогічна психологія» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

_____ першого бакалаврського _____
(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 053 Психологія

спеціалізації _____

Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях(ЗК1); знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності(ЗК2); здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК7); здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту(СК9); здатність адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності(СК10); здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку(СК12).

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- розширення в свідомості студентів міждисциплінарних зв'язків з такими курсами як "Загальна психологія", "Психологія девіантної поведінки», «Експериментальна психологія з основами математичних методів»;
- ознайомлення студентів з основами педагогічної психології, педагогічній майстерності, їх можливостями, методами роботи практичного психолога в роботі з викладачами щодо розвитку педагогічної майстерності;
- ознайомлення із загальними категоріями, поняттями, термінами дисципліни «Вікова та педагогічна психологія», а також формування та збагачення понятійно-категоріального апарату і тезаурусу майбутніх практичних психологів;
- розкриття основних принципів та закономірностей взаємозв'язку процесів навчання та розвитку психіки людини на протязі її життя;
- розкриття психолого-педагогічних аспектів виховання та життєтворчості особистості.
- засвоєння здобувачами знань щодо особливостей психічного розвитку особистості на кожному віковому етапі та вироблення умінь застосовувати отримані знання у діяльності практичного психолога

1.3. Кількість кредитів -6

1.4. Загальна кількість годин -180 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	

40 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
50 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
Не передбачено	Не передбачено
Самостійна робота	
90 год.	164 год.
у тому числі індивідуальні завдання	
год. Не передбачено	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях(ЗК1);
 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності(ЗК2);
 Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК7);
 Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту(СК9);
 Здатність адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності(СК10);
 Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку(СК12).

1.7 Заплановані результати навчання

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

1.8. Пререквізити: вступ до фаху, загальна психологія, основи анатомії та фізіології центральної нервової системи;

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. **Основи вікової психології. Психологічний розвиток дитини до школи.**

Тема 1. Вікова психологія як наука.

Визначення вікової психології. Методи вікової психології. Міждисциплінарний зв'язок вікової психології з іншими науками. Завдання вікової психології

Тема 2. Специфіка психічного розвитку

Поняття розвитку, Психічний розвиток. Форми розвитку. Рушійні сили розвитку. Фактори розвитку. Вплив навчання на розвиток. Закономірності розвитку. Вік та вікова періодизація.

Тема 3. Віковий розвиток у психоаналітичній теорії і епігенетичній теорії розвитку особистості Е.Еріксона. Стадії життєвого шляху особистості за Е. Еріксоном

Динамічна концепція сексуального розвитку З. Фрейда. Епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона. Концепція інтелектуального розвитку Ж.Піаже.

Сутність концепції інтелектуального розвитку Ж. Піаже. Поняття сенсомоторного розвитку. Доопераційне мислення. Стадія конкретних операцій. Стадія формальних операцій. . Концепція інтелектуального розвитку Ж.Піаже.

Сутність концепції інтелектуального розвитку Ж. Піаже. Поняття сенсомоторного розвитку. Доопераційне мислення. Стадія конкретних операцій. Стадія формальних операцій. Вітчизняна традиція у віковій психології (Л.С.Виготський, Д.Б.Ельконін та ін).

Закони дитячого розвитку за Л.С.Виготським. Концепція розвитку Г.С.Костюка. Концепція розвитку дитини за С.Л.Рубінштейном, О.М.Леонтьєвим. Поняття про провідну діяльність в концепції О.М.Леонтьєва.

Тема 4. Характеристика психічного розвитку дитини

Особливості психічного розвитку дитини до 1 року. Особливості розвитку дитини в першому та другому півріччі першого року життя. Ранній дитячий вік (1-3 роки).

Особливості розвитку дитини від 1 року до 3х. Предметно-маніпулятивна гра. Особливості комунікації. Розвиток пізнавальних процесів. Криза трьох років. Дошкільне дитинство. Особливості дошкільного дитинства. Соціальні відносини. Особливості сюжетно-рольової гри. Особливості спілкування та діяльності дитини. Новоутворення дошкільного віку.

Розділ 2. Психологічний розвиток у шкільні роки та у дорослому віці.

Тема 5. Психологія молодшого шкільного віку

Психологічні особливості дитини молодшого шкільного віку . Психологічна готовність дитини до школи. Вступ до школи як новий етап психічного розвитку всіх когнітивних та мотиваційно-вольових процесів. Пізнавальні психічні процеси молодшого школяра. Загальні психологічні особливості молодших школярів. Особливості спілкування. Особливості соціальних відносин. Новоутворення молодшого шкільного віку.

Тема 6. Психологія підліткового віку. Біологічні та соціальні умови психічного розвитку підлітка. Фізичний та соціальний розвиток підлітка. Криза підліткового віку. Провідна діяльність та психологічні новоутворення. Самосвідомість як новоутворення особистості підлітка. Особливості взаємин підлітка з дорослими. Взаємини підлітка з ровесниками. Особливості навчальної діяльності та розвиток пізнавальних процесів підлітка.

Тема 7. Психологія юнацького віку.

Поняття про соціальну ситуацію розвитку юнака. Провідна діяльність. Професійне навчання. Психологічні новоутворення юнацького віку. Професійне самовизначення та само актуалізація. Розвиток пізнавальних процесів. Моральне самовизначення та життєвий план як особливості юнацького віку. Криза юнацького віку «зустріч з дорослістю».

Тема 8. Психологія зрілого віку.

Періодизація зрілого віку. Період ранньої дорослості. Соціальна ситуація, провідна діяльність, основні психологічні новоутворення, особливості розвитку самосвідомості та пізнавальних процесів, криза періоду ранньої дорослості. Період зрілості. Соціальна ситуація, провідна діяльність, основні психологічні новоутворення, особливості розвитку самосвідомості та пізнавальних процесів, криза періоду зрілості. Криза середини життя. Період пізньої зрілості. Соціальна ситуація, провідна діяльність, особливості функціонування емоційних та вольових процесів, пізнавальної сфери особистості. Вікова криза періоду пізньої зрілості.

Розділ 3 Педагогічна психологія. Педагогічна майстерність вчителя та робота практичного психолога з педагогічними працівниками.

Тема 9. Педагогічна психологія як наука.

Предмет та завдання педагогічної психології, історія становлення, методи дослідження. Основна система понять, які використовуються у педагогічній психології. Психологія освітньої діяльності. Психологія освітньої діяльності.

Поняття про освіту, завдання освіти. Розвиток особистості в процесі освітньої діяльності. Наукові підходи до навчальної діяльності в різних психологічних напрямках. Загальна характеристика учбової діяльності. Специфічні особливості навчальної діяльності. Мотиваційно-цільовий компонент діяльності навчання Мотивація навчання. Поняття про зовнішні та внутрішні мотиви.

Мета та види контролю в навчальній діяльності. Самоконтроль. Підсумковий контроль, Мотиви навчання, Шляхи формування навчальної мотивації. Діагностика мотивації. Зміст навчання, Проблемне навчання.

Тема 10. Психологія виховання особистості школяра.

Загальне поняття про особистість. Особливість формування особистості школяра. Єдність навчання та розвитку. Розвиток морально-вольових якостей. Почуття обов'язку. Самоконтроль в учбовій діяльності. Соціальний досвід.

Тема 11. Особливості психології учнів та студентів.

Психологічна готовність дитини до школи. Інтелектуальна готовність. Критерії готовності до школи. Особливості психології учнів в старших класах. Особливість студентської молоді.

Тема 12. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя.

Особливості педагогічної діяльності, Схема аналізу педагогічної діяльності. Структура педагогічної діяльності. Місце практичної психології в діяльності педагогів.

Тема 13. Педагогічна майстерність і її значення для вдосконалення педагогічного процесу. Професія педагога й педагогічні здібності. Педагогічні здібності за теорією В.А. Крутецького. Рівні педагогічних здібностей за Н.В. Кузьміною. Емоційне вигорання в діяльності педагогів. Педагогічна техніка. Майстерність вчителя на уроці

Поняття про педагогічну техніку спілкування. Поняття про педагогічний вплив. Види педагогічного впливу. Переконавання та вселяння як види педагогічного впливу.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
	о	л	п	лаб	інд	с.р.	о	л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Основи вікової психології. Психологічний розвиток дитини до школи.												
Тема 1. Вікова психологія як наука.	6	2	2			2	5	1				4
Тема 2 Методи вікової психології. Специфіка психічного розвитку людини	6	2	2			2	5		1			4
Тема 3 Віковий розвиток у психоаналітичній теорії і епігенетичній теорії розвитку особистості	16	4	6			6	13	1				12

Е.Еріксона. Концепція інтелектуального розвитку Ж.Піаже, Л.С.Виготський, Д.Б.Ельконін.												
Тема 4. Характеристика психічного розвитку дитини першого року життя. Ранній дитячий вік (1-3 роки). Дошкільне дитинство	20	4	6			10	33	1	1			30
Разом за розділом 1	48	12	16			20	55	3	2			50
Розділ 2. Психологічний розвиток у шкільні роки та у дорослому віці.												
Тема 5. Психологія молодшого шкільного віку	9	2	2			5	9	1				8
Тема 6. Психологія підліткового віку.	9	2	4			5	10	1	1			8
Тема 7. Психологія юнацького віку. Професійний вибір. Психологічні особливості професійного навчання	9	2	4			5	10	1				9
Тема 8 Психологія зрілого віку. . Процес професійного становлення та розвитку особистості. Професійна спрямованість особистості	9	2	2			5	10	1	1			8
Разом за розділом 2	40	8	12			20	39	4	2			33
Розділ 3 Педагогічна психологія. Педагогічна майстерність вчителя та робота практичного психолога з педагогічними працівниками.												
Тема 9. Педагогічна психологія як наука. Психологія освітньої діяльності Загальна характеристика учбової діяльності	25	4	6			15	19					19
Тема 10. Контроль в учбовому процесі. Шляхи формування мотивації навчання	11	4	2			5	6					6
Тема 11. Психологічні методи виховання	11	2	4			5	7					7

особистості школяра.												
Тема 12. Особливості психології учнів та студентів. Навчання в закладах професійної освіти	14	4	4			6	9	1	1			7
Тема 13. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя. . Професійна деформація та емоційне вигорання педагогів. Педагогічна майстерність і її значення для вдосконалювання педагогічного процесу Педагогічна техніка. Майстерність вчителя на уроці.	31	6	6			19	45	2	1			42
Разом за розділом 3	92	20	24			50	86	3	2			81
Разом за навчальний рік	180	40	50			90	180	10	6			164

4. Теми практичних занять

Назва теми	Кількість годин денна	Кількість годин заочна
Тема 1. Вікова психологія як наука.	2	
Тема 2 Специфіка психічного розвитку людини	2	1
Тема 3 Віковий розвиток у психоаналітичній теорії і епігенетичній теорії розвитку особистості Е.Еріксона. Концепція інтелектуального розвитку Ж.Піаже, Л.С.Виготський, Д.Б.Ельконін	6	
Тема 4. . Характеристика психічного розвитку дитини першого року життя. Ранній дитячий вік (1-3 роки). Дошкільне дитинство.	6	1
Тема 5 Психологія молодшого шкільного віку	2	
Тема 6. Психологія підліткового віку	4	1
Тема 7. Психологія юнацького віку. Професійний вибір. Психологічні особливості професійного навчання	4	
Тема 8 Психологія зрілого віку. Процес професійного становлення та розвитку особистості. Професійна спрямованість особистості	2	1
Тема 9. Педагогічна психологія як наука. Психологія освітньої діяльності Загальна характеристика учбової діяльності Контроль в учбовому процесі. Шляхи формування мотивації навчання	6	
Тема 10. Психологічні методи виховання особистості школяра.	2	
Тема 11. Особливості психології учнів та студентів	4	

Тема 12. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя. . Навчання в закладах професійної освіти	4	1
Тема 13 Педагогічна майстерність і її значення для вдосконалення педагогічного процесу Педагогічна техніка. Майстерність вчителя на уроці. Професійна деформація та емоційне вигорання педагогів	6	1
Разом	50	6

5. Завдання для самостійної роботи

Форми організації самостійної роботи	Форми виконання самостійної роботи	Кількість годин	
		ДФЗО	ЗФЗО
Підготовка до лекцій та практичного заняття	Опрацювання конспекту лекцій , джерел навчальної інформації (навчальної літератури) за темою та додаткової літератури	15	125
	Написання конспекту лекцій	5	5
	Складання тлумачного словника англійською мовою за темою лекції (13 тем)	6	
	Підготовка до практичних занять шляхом вивчення літератури й конспекту	40	
Виконання самостійних завдань	Виконання завдань для самостійної роботи на сайті дистанційної освіти (3 завдання)	24	24
	Складання реферату для ДФЗО, або контрольна робота для ЗФЗО	10	10
ВСЬОГО:		90	164

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

7. Методи навчання

Освітні технології (проблемне навчання, аудіовізуальні технології, технологія студентоцентрованого навчання тощо).

У залежності від виду занять використовуються такі методи:

– на лекціях – різні види бесід, розповідь, пояснення, лекція; пояснювально-ілюстративний, репродуктивний та метод проблемного викладу; ілюстрація та демонстрація;

– на практичних заняттях – тестування (педагогічне та психологічне), тренінг, виконання практичних завдань (вправ) репродуктивного та творчого характеру, моделювання й аналіз педагогічних ситуацій, мікророзкладання;

– у ході самостійної навчально-пізнавальної діяльності – вивчення навчальної та наукової літератури; аналіз, систематизація, класифікація, конспектування освітньої інформації; виконання вправ, пошук відповідей на запитання, складання таблиць.

8. Методи контролю

Поточний контроль – виконання завдань (вправ), виступ, публічний захист виконаних завдань, усне опитування, експрес-опитування.

Підсумковий контроль – іспит.

9. Схема нарахування балів

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку, або екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 37 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

для екзамену

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання													Разом	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1				Розділ 2				Розділ 3							40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13				
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	4	50	10		

T1, T2 ... T10- теми змістових модулів

Шкала оцінювання

Підсумкове складання екзамену (заліку)

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

1. Видра О. Г.. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник для вищих навч. закладів/ О. Г. Видра; Чернігівський нац. пед. ун-т імені Т. Г. Шевченка. - К.: Центр учбової літ., 2011. - 112 с.

2. Морін О. Л. Забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу / О. Л. Морін // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД. – 2014. – Вип. 18, кн. 2. – С. 15–23.

3. Малихіна О. А. Психологічні умови формування самоповаги у студентів вищих навчальних закладів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Малихіна Ольга Андріївна. - Київ, 2021. - 292 с.
4. Малихіна Т. П., Сердюк Н. І. Технологія корекційно-розвивальної роботи з підлітками. Бердянськ: БДПУ, 2015. 131 с
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-ге вид.: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 128 с.
6. Кацавець Р. С. Вікова психологія. Навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ: Алерта, 2024. 142 с.

Додаткова (допоміжна) література

1. Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підручник. — К: Центр навч. літ-ри, 2005. — 624с. навч. посібник/ Т. Д. Кричківська; Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. - Київ: КНТ, 2016. - 165 с.:
2. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах. — Ч. II. Практична частина. — 2-ге вид., перероб і доповн. — К., 2016. — 193 с.
3. Бещук-Венгерська Н. В. Профілактика синдрому професійного вигорання у педагогів : методичний посібник. Вінниця : ММК, 2015. 39 с.
4. Ватутіна К. Д. Взаємозв'язок типу акцентуації характеру та професійного вигорання у вихователів : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 053 «Психологія» / наук. керівник О. М. Грединарова. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. 88 с.
5. Кокун О.М. Професійна життєстійкість особистості: аналіз феномена. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2020. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Вип. 20. С. 68-81.
6. Данилюк І.В., Зольникова С.В. Казкотерапія Як метод психологічного впливу на особистість.
URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/683128.pdf>
7. Кричківська О., Хренова В., Гончар Н. Інклюзивне навчання в умовах воєнного стану. Наука і техніка сьогодні. 2022. № 6 (6). С. 188–197
8. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. модульно-рейтинговий курс. 2-ге вид., випр. і доп. К. : ВД «Професіонал», 2007. 544 с
9. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 424 с.
10. Гавриленко І.М., Недюха М.П., Яковенко Ю.І. Г 12 Соціальний розвиток: Навчальний посібник. 2-е вид., перероб. і доп. — Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС., 2017. — 580 с.

10..Інформаційні ресурси

1. Онлайн бібліотека з психології та саморозвитку.
http://www.koob.ru/practic_psychology/
2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
<http://www.nbuv.gov.ua>.
3. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка
<http://korolenko.kharkov.com>.
4. Студентська електронна бібліотека <http://chitalka.info/psy.html>

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни _____
(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 20_____/20_____ н. р.

Заступник директора інституту ІНІ «УІПА»

(підпис) (прізвище, ініціали) Сергій ПЕТРОВ

« ____ » _____ 20 ____ р.

Голова науково-методичної комісії _____ факультету

(підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ р.